

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 – İlkbahar / Spring Sayı/Issue: 43
Sayfa / Page: 105-122
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info - Geliş/Received: 19.02.2019
Kabul/Accepted: 14.03.2019 - Araştırma Makalesi / Research Article

**FAKİR BAYKURT'UN ALMAN-
YA'YI ANLATAN HİKÂYELE-
RİNDE EĞİTİM SORUNU***

***THE EDUCATION PROBLEM IN
FAKİR BAYKURT'S STORIES ON
GERMANY***

Dr. İlyas SUVAĞCI

Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0001-6409-1229, ilyascembeli@gmail.com

Öz

İnsanlar tarih boyunca; siyasi, ekonomik, dini ya da bireysel nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmişlerdir. Bu nedenle insanlık tarihinin göçler tarihi olduğu söylenir. Göç sonucunda bireylerin hayatlarında köklü değişiklikler ortaya çıkar. 1961'de Türkiye ile Almanya arasında imzalanan işgücü anlaşmasından sonra Almanya'ya çalışmaya giden Türk işçiler de burada birçok sorunla karşılaşmışlardır. İşte göçün ve onunla ilişkili sorunların göçmen yazarlar tarafından edebi eserlerde tema olarak işlenmesi sonucunda Göçmen Edebiyatı ortaya çıkmıştır. Eserlerinde göçü anlatmış olsalar da göç sürecini yaşamayan ya da göçün sonuçlarından bizzat etkilenmeyen yazarların eserleri ise ancak Göç Edebiyatı içerisinde değerlendirilebilir. Değişik nedenlerle Almanya'ya göç eden; Bekir Yıldız (1933-1998), Dursun Akçam (1930-2003), Fakir Baykurt (1929-1999), Fethi Savaşçı (1930-1989) gibi birçok yazar eserlerinde Almanya'ya göçten ve göçle ilişkili birçok sorundan bahsetmişlerdir. Toplumcu gerçekçi bir yazar olan Fakir Baykurt da eserlerinde Türkiye'de iken köy gerçekliğinden, köy hayatından; Almanya'ya gittikten sonra da Almanya'daki Türklerin yaşadıkları sorunlardan bahsetmiştir. Biz de bu çalışmada Fakir Baykurt'un Almanya'yı anlatan hikâyelerinde Türk çocuklarının yaşadıkları eğitim sorunlarını nasıl ele aldığını, Türkiye'den Almanya'ya olan göç sürecinin sonuçlarının eğitim ile olan ilişkisini inceledik. Bu kapsamda onun; *Gece Vardiyası* (1982), *Duisburg Treni* (1986), *Barış Çöreği* (1986) ve *Bizim İnce Kızlar* (1993) adlı eserlerindeki eğitimle ilgili olan yirmi iki hikâyesini inceledik.

Anahtar Kelimeler: Fakir Baykurt, hikâye, göç, Almanya'ya göç, göçmen edebiyatı

* Bu makale 2018 yılında Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan Almanya'ya Göçün Almanya'daki Türk Yazarların Hikâyelerine Yansıması (1961-2001) adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Abstract

Throughout history the people have migrated from where they live because of political, economic, religious or individual reasons. This is why human history is known as the history of migration. As a result of migration, radical changes occur in the lives of individuals. In 1961, after the labour agreement that was signed between Turkey and Germany, Turkish workers, who went to Germany for work, faced many problems there. Immigrant Literature emerged as a result of emigrant authors' dealing with migration and the problems related to it as a theme in the literary works. Although they describe migration in their works, the works of the authors, who did not experience the migration process or were not affected by the consequences of it can only be evaluated within Migration Literature. Many authors, who migrated to Germany for various reasons; such as Bekir Yıldız (1933-1998), Dursun Akçam (1930-2003), Fakir Baykurt (1929-1999), Fethi Savaşçı (1930-1989) handled migration to Germany and many issues related to it. Fakir Baykurt as a social realist writer mentioned village reality and life while in Turkey and after he went to Germany because of political reasons, he expressed the problems of Turks there. In this study, we examined how Baykurt handled the educational problems of Turkish children in his stories about Germany and the relationship between the education and results of migration process from Turkey to Germany. In this context, twenty-two stories related to education in the *Gece Vardiyası* (1982), *Duisburg Treni* (1986), *Barış Çöreği* (1986) and *Bizim İnce Kızlar* (1993) have been examined.

Keywords: Fakir Baykurt, story, migration, migration to Germany, migrant literature.

Giriş

Göç Terimleri Sözlüğü'nde göç "uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri" olarak tanımlanır (Komisyon, 2009:22). Göçler sonucunda hem göç veren hem de göç alan yerleşim yerinde; demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler görülür. Göçler sonucunda ortaya çıkan bu değişimler, insanların hayatlarında da köklü değişiklikler oluşturur. Türkiye'den Almanya'ya olan göç sonucunda da başta göçmen işçiler ve onların aileleri olmak üzere Almanya'ya gidenlerin hayatlarında önemli değişiklikler görülmüştür. Türklerin Batı'ya olan göçleri çok eskiye dayanmakla birlikte Avrupa'ya ve Almanya'ya olan Türk göçü, Türkiye ile Almanya arasında 1961'de imzalanan işgücü anlaşması ile resmi bir nitelik kazanmıştır. Türkiye ile Almanya arasında imzalanan bu anlaşmada göçün geleceğine dair bir planlama yapılmadığı için göç eden işçiler burada sorunlarla karşılaşmışlardır. Bununla birlikte Türkiye'de yaşanan askeri darbeler, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık gibi nedenlerden dolayı Almanya'ya göç edenlerin çoğu geri dönmemiştir. Buna bağlı olarak 1961'den günümüze Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin sayısı milyonları bulmuştur. Almanya'da, Türkiye'dekinden farklı bir kül-

tür ortamında kalan Türkler burada; dil, kimlik, din, uyum barınma, sağlık, eğitim, yabancı düşmanlığı, oturma ve çalışma izinleri gibi konularda ciddi sorunlarla karşılaşmışlardır. Almanya'daki Türk çocukları; yeteri kadar Almanca bilmeme, katı Alman eğitim sistemi, Alman öğretmenlerin ve öğrencilerin dışlayıcı tutumu, Türk ailelerinin ihmalkârlığı gibi nedenlerden dolayı başarısız olmuşlardır. Türkler Almanya'da iyice yerleştikten sonra ise genç neslin Almanya'ya uyumu ve Almanca öğrenimi kolaylaşmış, aileler çocuklarının eğitimlerine daha çok önem vermiş; böylece Türk öğrencilerin başarı seviyesi artmıştır.

Toplumsal bir olgu olan göç, birçok edebi eserde tema olarak işlenmiştir. Göçün edebiyata kaynaklık etmesi, “Göçmen Edebiyatı” denilen yeni bir edebiyat türünü ortaya çıkarmıştır. Bu edebiyat; değişik nedenlerden dolayı göç etmiş yazarların kendi ülkesi dışında yazdıkları eserlerden oluşur. Göç eden yazarlar eserlerinde; bizzat yaşadıkları göç sürecini ve sonuçlarını, gittikleri ülkede yaşadıkları sorunları, maruz kaldıkları durumları anlatırlar. Yazarların göç etme nedenleri, göç süreci ve onların yaşadıkları sorunlar aynı değildir. Bu durum göç edilen ülkelerin farklı sistemlere sahip olmalarıyla da ilgilidir. Bu nedenle tek bir “Göçmen Edebiyatı”ndan bahsedilemez. Edebiyat araştırmalarında da 1980’lerden sonra gittikçe önem kazanan Göçmen Edebiyatı’nın odak noktası her ne kadar göçmen yazarların göç tecrübesi olsa da son dönemlerde 20. yüzyılın kitlesel göç hareketleri de bu çalışmalara dâhil edilmiştir. Bu durum “Göçmen Edebiyatı”nın çalışma alanını olabildiğince genişletmiştir. Sömürgecilik nedeniyle kolonilerin içinde ya da imparatorluk merkezlerinde yaşanan göçler sonucunda “Göçmen Edebiyatı” ve “Postkolonyal Edebiyat” arasında bir yakınlaşma ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte tüm göçler sömürgecilik nedeniyle ortaya çıkmadığından “Postkolonyal Edebiyat”ın bütünüyle “Göçmen Edebiyatı” temsil ettiği söylemek mümkün değildir.¹

“Göçmen Edebiyatı”nda genellikle göçmenlerin kendi ülkelerine dair hatıraları, göç ettikleri ülkede maruz kaldıkları ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, yerinden edilme ve köklerinden koparıma durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan kimlik arayışı gibi konular anlatılır. Bu edebiyatta ilk eser veren yazarlar kendi dillerinde yazarken onlardan sonraki nesiller ise çoğunlukla göç ettikleri ülkenin dili ile yazarlar. Bu durum her iki dönemdeki eserlerin içeriklerine de yansır, ele alınan konular farklılaşır. Cemal Sakallı (2018:14), göçerin ve göç edilen ülkenin coğrafi-kültürel kimliği ile birlikte kavramsallaştırıldığını, örneğin Avrupa’da yaşayan ve ikinci dilde eser veren göçmenlerin oluşturduğu edebiyatların; “Magrip-Fransız Edebiyatı”, “Hint-İngiliz Edebiyatı”, “Türk-Alman Edebiyatı” şeklinde

1 https://en.m.wikipedia.org/wiki/Migrant_literature (Erişim Tarihi: 03.06.2018)

adlandırıldığını belirtir. Sakallı'nın belirttiği ülkeler dışında Çarlık Rusya'sının yıkılmasından sonra muhalif birçok yazarın Türkiye, Fransa, Batı Almanya ve Çin'e kaçıp buralarda oluşturdukları "Rus Göçmen Edebiyatı" (Üçgül, 2006) ve Lübnan, Suriye, Filistin, Ürdün'den Kuzey ve Güney Amerika'ya göç eden yazarların oluşturduğu "Mehcer Edebiyatı" (Yazıcı, 2002) da dünyadaki göçmen edebiyatları arasında gösterilebilir.

Türkler yıllar içerisinde Almanya'da; sanat, edebiyat, sinema, spor, siyaset, yayıncılık gibi birçok alanda önemli başarılarla imza atarlar. Almanya'da gittikçe artan Türk nüfusuna paralel olarak burada ortaya çıkan bir Türk edebiyatı varlığı söz konusudur. Bu edebiyatı oluşturan yazarlar; ekonomik, siyasi, ailevi nedenlerle ya da daha iyi bir eğitim almak için Almanya'ya göç etmişlerdir. Giden yazarlardan bazıları sonradan Türkiye'ye dönmüş olsa da çoğu Almanya'da kalmıştır. Almanya'daki Türk edebiyatını oluşturan yazarların gruplandırılmasında olduğu gibi bu edebiyatın adlandırılmasında da ortak bir görüşten bahsedilemez. Almanya'daki Türklerin de dâhil olduğu göçmenlerin bir zaman sonra ülkelerine döneceklerini düşünen Almanlar, göçmenlerin edebiyatlarını önce "Konuk İşçi Edebiyatı" şeklinde adlandırırlar. Sonradan onların gittikçe kalıcılışmasına bağlı olarak bu edebiyat için "Yabancılar Edebiyatı", "Göçmen Edebiyatı", "Kültürlerarası Edebiyat" ve "Türk-Alman Edebiyatı" gibi adlandırmalar kullanılır (Kuruyazıcı, 2001:10). Erkan Zengin (2010:333-334) Almanya'daki Türk yazarların; Almanya'ya gelme nedenleri, buraya hangi yıl geldikleri, eserlerinin yayım tarihi, eserlerinde işledikleri konular, kullandıkları dil ve üslup gibi kıstaslara göre farklı dönemler içerisinde değerlendirilebileceğini belirtir. Bu durum, Almanya'daki Türk Göçmen Edebiyatı'nı bir bütünlük içerisinde değerlendirmenin mümkün olmadığını göstermektedir. Türkiye'de iken yazarlığa başlayan ve Almanya'ya gittikten sonra da yazmaya devam eden; Bekir Yıldız, Fakir Baykurt, Füzruzan, Aysel Özakin, Dursun Akçam, Fethi Savaşçı, Yusuf Ziya Bahadınlı, Güney Dal gibi yazarlar ve Almanya'da yazarlığa başlayan; Yüksel Pazarkaya, Aras Ören, Habib Bektaş, E. Sevgi Özdamar, Renan Demirkan, İhsan Atacan, Akif Pirinççi, Levent Aktoprak, Zehra Çırak, Birol Denizeri, Doğan Füzruzbay, Zafer Şenocak gibi Almanya'daki Türk yazarlardan bahsedilebilir (Aytaç, 1996:385-386).

1. Fakir Baykurt'un Hikâyeciliği

Köy Enstitüsü'nü bitiren ve köy hayatını yakından tanıyan Fakir Baykurt bilhassa *Yılanların Öcü* romanı ile köy edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Fakir Baykurt, kendisi gibi toplumcu gerçekçi yazarların toplum sorunlarını anlatacaklar diye bireyi ihmal ettikleri şeklindeki eleştirileri haklı bulur ve sanat anlayışını toplumcu roman çerçevesinde değerlendirir; "toplumcu roman, toplumcu gerçekçi

roman falan derken bireyi savsakladık biraz. Birazdan da fazla hatta”... der (Milliyet Sanat, 1977:14). Fakir Baykurt ve diğer köy edebiyatındaki yazarlar eserlerinde; kalıplaşmış tiplere başvurmakla, basmakalıp tiplerin tekrarlamakla, köyün ve köylünün sorunlarına bilimsellikten uzak romantik çözümler getirmekle suçlanmışlardır (Özkırımlı, 1983:148). Fakir Baykurt ve değişik nedenlerle Almanya’ya göç eden diğer Türk yazarlarının Almanya’yı anlatan hikâyelerinde de kimi zaman aynı şablon tipleri yarattıkları görülür (Suvağci, 2018:38). Bu durum Fakir Baykurt’un, hikâyeyi yalnızca olay anlatma türü olarak görmesi, bireyin görmezden gelinip hikâyeye kahramanlarının yalnızca toplumsal yönleriyle ön plana çıkması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Necip Tosun (2014:60) da şablonlaştırmanın dışsal anlatımın yani olaya dayalı anlatımın doğal sonucu olarak ortaya çıktığını; hâlbuki insanın dışarıdan kolayca kavranamayacak çok daha derin, karmaşık bir içsel yaşamı olduğu için yazarların dışsal gerçeklerden yola çıkmalarının onları her zaman yanıltabilme ihtimalinin söz konusu olduğunu belirtir. Baykurt, diğer edebi türlerin de bir olay anlatma türü olduğunu; ama hikâyenin ayırt edici özelliğinin daha bağımsız bir tür olmasıyla ve içeriğini oluşturan temel ögenin olay olmasıyla ilgili olduğunu belirtir. Baykurt’a (1975:128) göre hikâyeye bir oturuşta yazılacak ve okunacak kadar kısa olmalı ve “bir durumu, bir kişiyi, bir nesneyi, derli toplu, çarpıcı, güzel bir anlatımla” vermelidir. Baykurt, hikâyenin yazıldığı dönemin tarihsel ve sosyal şartlarını yansıtması gerektiğini söyler ve onun bir belge işlevi yüklenmesi gerektiğini ifade eder. Hikâyelerin ve romanların, okuyucularını hayata karşı devrimci bir tavır almaya sevk etmesi gerektiğini belirtir. Fakir Baykurt’a (aktaran Yanardağ, 2005:28) göre bir sanatçı toplumun sancularından bahsetmeli ve kitleleri bilinçlendirip onları uyandırmalıdır. Fakir Baykurt, sanat ve edebiyat anlayışına uygun olarak eserlerinde insanlara değişik konularda bilgi verip onları aydınlatma çabası içerisinde olmuştur. Bu durum da onun eserlerinde çoğunlukla estetik kaygıların ikinci planda kalmasını da beraberinde getirmiştir.

Fakir Baykurt Türkiye’de iken yazdığı hikâyelerinde; köy gerçekliğini, köylünün yoksulluğunu, parasızlığı, hayatını idame etmek için çektiği sıkıntılar, sağlık, ulaşım, beslenme, imam ile öğretmen ve ağa ile ırgat çatışması, köylülerin devletle olan ilişkileri, cezaevleri, öğretmenlik anıları ve eğitim sorunu gibi konulardan bahsetmiştir. Almanya’ya gittikten sonra yazdığı hikâyelerde de; göçün siyasi ve ekonomik nedenleri, Almanya’ya yapılan yolculukta yaşanan sorunlar, değişik nedenlerle Türkiye’ye geri dönenler, Türkler ve Almanlar arasındaki ilişkiler, göçmen işçilerin yaşadıkları sorunlar, memleket hasreti, parçalanmış aileler, Almanların önyargılı ve dışlayıcı tutumu, dilden kaynaklı yaşanan sorunlar, kültürel şok, arada kalmışlık, kültür çatışması, kuşak çatışması, din konusu, uyum soru-

nu, eğitim gibi konuları ele almıştır.

2. Fakir Baykurt'un Almanya'yı Anlatan Hikâyelerinde Eğitim Sorunu

Türkiye ile Almanya'ya 1961'de resmi olarak başlayan göçte Türkiye'den göç edenlerin oluşturduğu nüfus milyonları bulur. İlk başta geçici olarak planlanan bu göç sürecinde Almanya'ya çalışmaya gidenler geri dönmemiş, geride kalan ailelerini de yanlarına alır. Bu nedenle giden ailelerin çocuklarının geleceklere ve eğitimleri² ve onların Almanya'ya entegrasyonu konuları önem kazanır. Göçün ilk yıllarından itibaren Almanya'daki Türk çocukları eğitim hayatlarında başarısız olurlar. Hakki Keskin (2011:96-100) göçmen çocukların başarısız olmalarının; Alman öğretmenlerin; göçmen öğrencilere daha az güven duymalarından, aynı derecede başarılı oldukları hâlde onlara Alman öğrencilerden daha düşük not vermelerinden ve daha yüksek bir okul türüne geçmeleri için onlara cesaret vermemelerinden kaynaklandığını ifade eder. Birsen Şahin (2010:113) de başarısızlığın; dil yetersizliği nedeni ile ilkokuldan itibaren çocukların okuldan soğuması, öğretmenlerin ayrımcılık yapmaları, gençlerin isteksiz olması ve ailelerin çocuklarını yeterince desteklenmemesi gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtir. B. Şahin Türkiye kökenli 400 kişi ile yaptığı görüşmelerde, onların daha çok hangi alanlarda önyargılarla karşılaştıklarını ve yabancı düşmanlığına maruz kaldıklarını ortaya çıkarır:

(...)Dil (Almancayı iyi konuşamadıkları, kullandıkları Türkçe Almanca karışık dil ve Türkçe konuşmaları konusunda) (%15), dini inançları gereği yaptıkları ritüeller konusunda (%30), eğitim alanında (%15), iş yaşamında onlara rakip olmaları konusunda (%16), Türk kimliği konusunda (%16), Almanya'ya girişte havaalanında ve yakınları ya da kendileri Türkiye'de vize başvurusu yaparken konsoloslukta yaşadıkları (%9) (...) (2010:208)

Fakir Baykurt da “Gece Vardiyası”, “Duisburg Treni”, “Barış Çöreği” ve “Bizim İnce Kızlar” adlı eserlerindeki hikâyelerinde; Türk ailelerin çocuklarının eğitimleri konusundaki yaklaşımlarından, Türk öğrencilerin Alman eğitim sistemi içerisindeki durumundan ve onların başarısız olma nedenlerinden bahseder. Bizler de bu çalışmada Fakir Baykurt'un, söz konusu eserlerindeki Almanya'yı anlatan hikâyelerinde eğitim konusunu ve onunla ilişkili konuları nasıl ele aldığını dokuz alt başlıkta inceleyeceğiz.

2 Eyaletlere göre farklılıklar olsa da Almanya'da eğitim sistemi genel olarak şu şekildedir; dört yıl ilkokul (Grundschule), dört yıl ortaokul (Hauptschule ya da Realschule), dört yıl lise (Gymnasium). Her bir öğrenci en az sekiz yıl okula devam etmek zorundadır (Kula, 2012:195).

2.1. Alman Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Ayırıcı Tutumları

Hakkı Keskin (2011:122), 2005 yılı nüfus verilerine göre; yabancı gençlerin %17'sinin okulu bıraktığını, %40'ının herhangi bir meslek eğitimine sahip olmadığını (Alman gençlerinin üç kat fazlası), her on kişiden birinin bile liseyi bitiremediğini ve yirmi kişiden ancak birinin ustalık diploması aldığını belirtir. Keskin bu durumun; göçmen çocukların Alman arkadaşlarına göre eşit eğitim şanslarına sahip olmalarını, etnik ve kültürel aidiyetleri yüzünden onların haksızlığa uğramaları gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtir.

“Öykü Birincisi” adlı hikâyede de Gâlip'in, Alman okul arkadaşları tarafından dışlandığı için okulu bıraktığından bahsedilir. Alman çocuklar, Türk olduğu için Gâlip'i aralarına almazlar. Onunla oyun oynamazlar; bu yüzden çocuk okula gitmek istemez. Gâlip bir gün okuldan kaçıp bisikletiyle ıssız bir yere gider. Aynı okulda olduğu Wolfrang'ı görünce onunla arkadaş olmak ve beraber oyun oynamak istediğini söyler; ama çocuk kaçıp Gâlip'e hakaret eder. Çok sonradan Gâlip, okulda yapılan öykü yarışmasında Wolfrang'ın ödül aldığını duyar ve her ne kadar kendisini üzmüş olsa bile buna çok sevinir, Wolfrang'ın yazdığı hikâyeyi okur. Hikâyede yol kesen ve saldırgan bir “Auslander”den (Göçmen) bahsedilir. Gâlip bizzat yaşadığı bu olayın Wolfrang tarafından farklı bir şekilde anlatılmasını ve bu hikâyenin birincilik ödülü almasını kabul etmez; bu yüzden okulu bırakmaya karar verir.

“Bizim İnce Kızlar” adlı hikâyenin kahramanı, annesine okulu er-teleyip çalışmak istediğini söyler. Kızı, annesinden bu talebini babasına anlatması gerektiğini söyler. Bu esnada babası da gelir. Konuşulanları duyar ve kızına öğütler vermeye başlar. Kız ile babası arasında şu konuşma geçer:

(...)’Sen kendin ayırında değil misin? Kaç arkadaşın var Almanlardan? Biz de öyleyiz okulda. Öğretmenler bile görmüyor çoğumuzu’

‘De sus, de sus!’ diye parladı, ‘Sen iyi oldun mu herkes iyi olur!’

‘O sanıyor dünya Anadolu’daki köyünün dünyası!. O iyi olunca herkes iyi olacak! Düş görüyor. Sonunda, ’Kızım, kendin bilirsin; ne olsa bizden fazla okudun. Uygunu neyse yap! Dedi (...) (6)

Hikâye kahramanının okulu bırakmak istemesi öncelikle ekonomik şartlar ile ilişkilendirilse de onun babasına söyledikleri aslında sorunun sadece bununla sınırlı olmadığını gösterir. Bu duruma; Almanların Türklerle ilişki kurmak istemeyip onları dışlamasının ve kızın babasının

önemsemez tavırlarının neden olduğu anlaşılır.

“Yakantop” hikâyesinde de Alman öğretmen Heike Warner’in, Türk ve Alman öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığından bahsedilir. Sınıfta on Alman, sekiz de Türk öğrenci bulunmaktadır. Warner, spor dersinde iki takım oluşturmak zorundadır; ama Türk ve Alman öğrenciler aynı takımlarda oynamak istemezler. Öğretmenin ısrarıyla Gudrun, Türk öğrencilerin takımına geçer. Takımı yenilince Gudrun ağlar ve kendisini Türk öğrencilerin takımına verdiği için öğretmenine kızar. Warner, Gudrun’u teselli ederken onunla aynı takımda olan Fatma’nın ağlamasına duyar-sız kalır, onu teselli etmez. Bu konuda Fatma şöyle der: “(...)Öteki arkadaşlarımı tastamam bilemem, ben de için için ağlıyordum o sırada. Ama öğretmenimiz Heike Werner her ağlayanı görmüyordu. Görse de o güzel ellerini bir kez olsun bizim başımıza koymuyordu(...)” (108)

Alman öğrenciler kendilerinden kısa olduklarından Türk arkadaşlarına ‘tavuk’ derler. Onların vücutlarının tüylü olmasıyla ve giydikleri şortlarla alay ederler. Alman öğrenciler, soyunup havuza girmelerini tuhaf karşılayan Türk arkadaşlarına; “(...)Madem davranışlarımızı beğenmiyorsunuz, gidin kendi yurdunuza! Biz Türkiye’ye gelip doluyor muyuz?(...)” (107) der.

2.2. Ayrımcılığa Karşı Gelişen Tepki

Göç ettikleri ülkelerde göçmenlere yönelik ırkçı tutumlar arttıkça onlarda “karşı bir tavır olarak kendi kimliğini öne çıkarma duygusu” ortaya çıkar. Onlar, göç edilen ülkenin kimlik dayatmalarına karşı kültürel kimliklerini bir kalkan olarak kullanırlar (Cengiz, 2010:188). Fakir Baykurt’un kimi hikâyelerinde hikâye karakterleri Türkçe konuştukları için kendilerini dışlayan Almanlara inat buna devam ederler. “Düğün Çağrısı” hikâyesi de Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmeye örnek bir hikâyedir. Söz konusu hikâyede Almanya’ya işçi olarak giden Hüseyin asıl mesleği öğretmenlik olduğu için burada da Türkçe derslere girer. Bir matbaa kuran Hüseyin, burada kartvizit veya düğün davetiyesi basmaktan ziyade başta çocuk kitapları olmak üzere birçok kitap ya da dergide Türkçe’nin doğru kullanılmasını amaçlar. Hüseyin, matbaanın bir diğer nedeninin “(...)Alman basımevlerinin, kendi abece’lerinde bulunmayan altı harf yüzünden Türkçeyi doğru dizememeleri(...)” (68) olduğunu söyler. Fakir Baykurt’un diğer bazı hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyede de hikâyenin kahramanı öğretmendir.

2.3. Meslek Eğitiminde Karşılaşılan Ayrımcı Tutumlar

Almanya’da 2002 yılında yapılan bir araştırmaya göre meslek eğitimi için başvuru yapan Alman kadınlarının %57’si işe alınırken bu oranın

göçmen kadınlarda %38’de kalır (Keskin, 2011:120). Fakir Baykurt’un “Sarı Saçlı” ve “İki Bacı” adlı hikâyelerinde de buna paralel olarak temel eğitim ve mesleki eğitim alırken ayrımcılıkla karşılaşan Güler ve Nuray’dan bahsedilir.

“Sarı Saçlı” hikâyesinde doktor olmak isteyen Güler’in, Alman okullarında nasıl başarısız bir öğrenci olduğundan bahsedilir. Öğretmenleri, anaokulunu Protestan okulunda okuduktan sonra ilkokulu da bitiren Güler’i doktor olmaya götürecek “Gymnasium”a değil; sadece işçi olabileceği “Hauptschule”ye kaydederler. Ailesi de kendisi de buna çok üzülür. Güler sinir krizleri geçirir, tüm umudunu kaybeder. Okul müdürü Güler’in babasına Alman okullarının Türk okullarına benzemediğini söyler; bu yüzden çocuklarının Almancalarını geliştirmeleri için bir yıl hazırlık sınıfında okutmaları tavsiyesinde bulunur. Güler; “(...) Bir dil daha nasıl gelişirdi ki? Almanca ağıladığı, Almanca yalvardığı halde kimse dinlemiyordu(...)” (150) deyip bu duruma karşı çıksa da bir yıl hazırlık sınıfında okur ama okulu zar zor bitirir. Güler artık hiç Almanca konuşmak ve bu ülkede okul okumak istemez. Onuru kırılmış olarak hisseder, sınıf tekrarlarıyla ancak on yedi yaşında ortaokulu bitirir ve kuaför olmak için staj başvurusu yapar. İşyeri sahibi müşterilerin siyah saçlı kuaförlere saçlarını kestirmediklerini söyler ve Güler’in başvurusunu kabul etmez. Güler de siyah saçlı olduğu halde Polonyalı Tamara’nın başvurusunun kabul edildiğini söyleyince “(...) bu meslekte yabancılara yerimiz yok! (...)” (153) cevabıyla karşılaşır. Güler saçlarını sarıya boyayıp tekrar başvuru yapınca işe alınır; ama bu defa da babasından dayak yer. Buna rağmen Güler sürekli saçlarını boyatmak zorunda kalsa da stajını bitirir.

“İki Bacı” hikâyesinde de hikâyenin kahramanı Nuray, staj eğitimi için başvurduğu yedi işyerinde başörtülü olduğu için olumsuz cevap alır. Nuray, son olarak Filiz’in işlettiği turizm şirketinde işe girer. Filiz, Nuray’ı işe almış olsa da ona; Berlin’in ortasında “bu kılıkla” yardımcı çalıştırsa bunun müşteriler üzerinde olumsuz etkileri olacağını ve adının gericiye çıkacağı kaygısını anlatır. Nuray da başörtüsünü çıkarır. Bu durum Almanya’daki Türk öğrencilerin, Almanlardan farklı bir dinin mensubu oldukları için mesleki eğitim almada ayrımcılıkla karşılaştıklarını göstermektedir.

2.4. Alman Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Ayrımcı Tutumlar

N. Abadan-Unat (2002:52) göçmen işçilerin, çocuklarının iyi bir eğitim almalarını çok istedikleri hâlde bunu başaramadıklarını belirtir. Bu durumun “seçkinci” ve “katı” olan federal Alman eğitim sisteminde eğitim ve kültür sorunlarının eyaletlere göre değişmesi ve değişik eğitim modellerinin ortaya çıkmasıyla ilgili olduğunu belirtir. Abadan-Unat’ın

dikkat çektiği bir diğer nokta Almanca verilen dersleri takip edemeyen yabancı öğrencilerin, bir yıl ya da daha fazla süre ile aslında zekâ engelli çocuklar için kurulmuş olan “Sonderschule”lere (özel okul) gönderilmesidir. Fakir Baykurt “İşçi ile Dişçi”, “Adem ile Hakan” ve “Sevgi Yandı” adlı hikâyelerde Türk ailelerin, çocuklarının yüksek mevkilere geleceklerini ve popüler meslekler edineceklerini hayâl ederken onların “zekâ engelli” öğrencilerin sınıfına gönderilmelerinden bahseder. Çok başarılı oldukları hâlde bu sınıflara gönderildikleri için bu öğrencilerin baştan yenilgiyi kabul etmiş olduklarına dikkat çeker.

“İşçi ile Dişçi” hikâyesinde Hasan Polat, oğlu Adnan’ın yüksek mühendis olacağını hayâl ederken çocuk “geri zekâlılar” sınıfına yollanır. Bundan sonra Adnan; “sigaraya, kızlara, esrara” alışır. Nihayetinde, polis tarafından yakalanıp cezaevine gönderilir.

“Âdem ile Hakan” adlı hikâyede göçmen ve Türk çocuklarının Alman eğitim sisteminde başarısız olduklarından bahsedilir. Babası Türkiye’de iken çok başarılı bir öğrenci olan Âdem’i okuyup mühendis olması için Almanya’ya götürür. Âdem, burada zekâ geriliği olanların sınıfına gönderilir. Arkadaşları da onu dışlar. Âdem’in okuldaki tek arkadaşı olan Hakan da başarılı bir öğrenci olduğu hâlde sınıf arkadaşlarıyla anlaşamaz. Bu nedenlerden dolayı Âdem ile Hakan ailelerine okula gittiklerini söyleyip eğlence mekânlarına giderler. Gittikçe okuldan uzaklaşırlar.

“Sevgi Yandı” adlı hikâyede Mustafa, ablası Ayşe ile birlikte eğer derslerde başarılı olmazlarsa geri zekâlı öğrencilerin sınıfına gönderileceklerini; bu yüzden çok ders çalışmaları gerektiğini söyler.

Bu üç hikâye eğitimden uzak kalan bireyin hem Türk hem de Alman toplumuna yabancılaştığını, yozlaştığını ve her iki toplumdaki uzaklaşmış toplum dışına itildiğini göstermesi açısından önemlidir. Türk öğrencilerin, başarısız olmaları halinde zekâ geriliği olan sınıfa gönderilme tehlikesi de Alman eğitim sisteminin göçmen çocuklarını sağlıklı bireyler olarak görmediğini göstermektedir.

2.5. Almanca Bilmemekten Kaynaklanan Sorunlar

Alman ile göçmen çocukları arasında en büyük ayrışmanın onların Almanca yeterliliklerinin olduğunu belirten Hakkı Keskin (2011:96-100) göçmen çocukların Almancayı iyi bilmedikleri için okulda başarısız olduklarını belirtir. Okul çağına gelen birçok Türk çocuğun Almancaları yetersiz olduğu için onların dersleri takip edemediklerini anlatır. Türkçenin, Almanya’da Almancadan sonra en çok konuşulan ikinci dil olduğu hâlde birkaç istisna dışında Alman okullarında seçmeli dersler arasında yer almadığını ifade eder.

“Gitmez Olaydım İzne” hikâyesinde de Emine, Alman çocuklarının çoğunlukla kendileriyle arkadaşlık etmedikleri için Almanca’yı sokakta birbirilerinden, “Kindergarten”lere giden kardeşlerinden öğrendiklerini belirtir. Emine, Türk öğrencilerin Almanca’yı iyi bilmedikleri için bir kelimeyi yanlış telaffuz ettiklerinde Alman öğretmenlerin hemen notlarını düşürdüklerini; bu yüzden başarısız olduklarını belirtir. Emine ve üç kardeşinin, Almanca’yı iyi öğrenememeleri ve Alman işçilerinin çocuklarının bile üniversiteye ve liseye zor gidebildikleri Alman eğitim siteminde başarılı olmalarının mümkün olmadığına dikkat çekilir.

2.6. Türk Öğrencilerin Okula İlgisizliği

Fakir Baykurt’un kimi hikâyelerinde Türk öğrencilerin derslere ve okula karşı çok ilgisiz olduklarından bahsedilir. Onlar, Almanca öğrenmelerinin kendileri için yeterli olacağını söylerler. Onların bu yaklaşımı kimi zaman da ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar önünde sonunda ebeveynleri gibi işçi olacakları düşüncesine dayanır. Bu nedenle onlar, sadece okulu bitirmek için okurlar. Bu öğrenciler bir şekilde okulu bitirdikten sonra çok zor şartlarda yaşamaya mahkûm olurlar.

“Uyudu” hikâyesinde hikâyenin kahramanı olan öğretmenin, otobüs durağında eski öğrencisi İbrahim ile karşılaşmasından bahsedilir. Bu ve diğer birçok hikâye kahramanının öğretmen olması ve Fakir Baykurt’un da Türkiye’de iken öğretmen olması, Almanya’ya gittikten sonra da eğitim uzmanı olarak görev yapması arasında benzerlikler vardır. Söz konusu hikâyede de hikâye kahramanının “içinden coşkunluklar taşan” öğrencisi olan İbrahim, derslerine çalışmayan ve okulu pek umursamayan biridir. Okulu zor belâ bitirdikten bir yıl sonra hayatı onu bambaşka bir yere sürükler. Bu hikâyede Fakir Baykurt, Türk öğrencilerin eksikliklerinden bahsedip onlara neye dikkate etmeleri ve neyi yapmamaları konusunda uyarır. Eğer bu uyarılarını dikkate almazlarsa İbrahim’i bekleyen sonun onları da beklediğini anlatmak ister. Hikâyede okuldan sonra Almanya’nın en büyük çelik fabrikalarından biri olan Thyssen’de çıraklık eğitimine başlayan İbrahim’in eski ve yeni hayatı karşılaştırılır:

(...)Koca hangar bir uğultunun, gürültünün içinde. Hem de toz, sıcak...Orada kuşlar uçmuyor, orada balıklar gülmüyor...Okulda sınıfça gırgıra aldıkları Almanca öğretmeni Frau Schmück de yok artık. Okul bahçesinde habersizden varıp sırtından atladığı kızlar da yok. Günde sekiz saatlik bir cehennem var. Sadece bir saat öğle paydosu var. İş yedi saat, ama bitmiyor. Yetmiş gün gibi uzuyor...(....) (28)

2.7. Din Eğitime ve Ailelerin Olumsuz Tutumlarına Yönelik Eleştiriler

Din eğitimi ile ilişkili olarak Fakir Baykurt ve Almanya'daki diğer kimi Türk yazarlar, hikâyelerinde Türk çocuklarının İslâmiyet ile pek ilgilerinin olmadığını anlatırlar. Baykurt; “Bayram Gezmesi”, “Akademi”, “Takas” ve “Yeni Cami” hikâyelerinde din eğitime yönelik eleştiriler yapar, ebeveynlerin ve Almanya'daki din adamlarının bu konudaki yanlış tutumları nedeniyle gençlerin dinden uzaklaştıklarından bahseder ve doğrusunun nasıl olması gerektiğini anlatır.

“Bayram Gezmesi” hikâyesinde din adamlarının yanlış din eğitimi metodu nedeniyle çocukların dinden uzaklaştıkları anlatılır. Ailesi, Binali ve ablasını Kur'ân okumayı ve dinlerini öğrenmeleri için Kur'ân kursuna yollar. Kursta Konyalı Muhittin Hoca, her geldiklerinde çocuklardan kumbaraya birer mark atmalarını ister. Bunu yapmazlarsa taş olacaklarını söyler. Binali, bir gün kumbaraya para atmaz ve Muhittin Hoca'ya taş olmadığını söyler. Hoca onu döver. Binali bir daha da kursa gitmez.

“Akademi” adlı hikâyede Nermin'in din değiştirip Hristiyan olmasından ve ailesinin onu evlâtlıktan reddedip evden kovmasından bahsedilir. Nermin, ailesine on sekiz yaşına geldiğini, köle olmadığını ve artık kendi kararlarını kendisinin verebileceğini ifade eder. Nermin, ailesinin yıllarca Avrupa'da yaşadığı hâlde hâlâ Türkiye'nin şartlarına göre yaşadıklarını ve kendisindeki bu değişimi anlamadıklarını söyler.

“Yeni Cami” hikâyesinde, Türkiye'de iken imam olan Hoca Aziz'in Almanya'ya gittikten sonra namaz kılmayı bırakmasından bahsedilir. Koca Mustafa, Aziz'deki bu değişimi kabul etmez. Aziz'in çocuklarını Almanca kursuna göndermesini yadırgar. Onun, çevresine kötü örnek olduğunu söyler.

“Takas” hikâyesinde Halise, üç ay devam ettiği Kur'ân kursuna artık gitmek istemez. Ailesi de “Dinde zorlama olmaz!” deyip kızlarının kararlarına saygı duyar. Halise'nin babası Mustafa, bu konuda eşine; “(...) İçinde varsa yapar. Aklı erince yapar. Bırak çocuklar çocukluklarını yaşasınlar! (...)” (128) der.

Baykurt'un Almanya'daki Türk çocuklarının dini eğitimlerine dair bu eleştirileri onun dine dair görüşlerini yansıtmaları açısından önemlidir. Baykurt, bu hikâyelerinde Almanya'daki Türk ailelerinin, din eğitimi konusunda çocuklarını zorlamamaları ve Kur'ân kursuna gidip gitmeme kararının çocuklara bırakmaları gerektiğini anlatır. Bu durum Almanya'ya göç sonucu değişen Türk aile yapısı, kuşak farkı nedeniyle ilk kuşağın Almanya'da çocuklarının kendi dinlerinden ve milli kültür değerlerinden

uzaklaşacakları korkusuyla da ilişkilidir. Birsen Şahin (2010:201), Almanya'daki birinci kuşak Türklerin; ikinci kuşağı ve özellikle de üçüncü kuşağı anlamakta zorlandığını belirtir. Kuşaklar arasında; hayata bakış, geleneklere uyma, kız-erkek ilişkileri, genel davranış şekli ve iletişim tarzının farklılıklarından kaynaklanan çatışmaların yaşandığını ifade eder. İbrahim Özbakır (2000:215); birinci kuşak Türklerin göçün başlangıcından beri hep kaygılı olduklarından, çocuklarının Alman toplumuna ve kültürüne entegre olup asimile olacaklarından korktuklarından bahseder. Bu nedenle onların kendi çocuklarına; sürekli telkinlerde bulduklarını, ülkelerini, dinlerini, örf ve adetlerini onlara hatırlattıklarını, Almanya'da 'yabancı' olduklarını sürekli vurguladıklarını belirtir. Hikâyelerde de büyüyen ve evlenme yaşına gelen gençlerin bilhassa kızlarının "yanlış yola" düşmelerinden korkan babalarının, onlar üzerinde baskı kurduklarından ve bir an önce onları tanıdık birileriyle evlendirmek istedikleri için sorunların yaşandığından bahsedilir.

"Kaçtım Ne Yapayım?" adlı hikâyede de Baykurt, ebeveyn baskısı nedeniyle çocukların okulu bıraktıklarından ve ailelerini terk ettiklerinden bahseder. Babası, Alman erkeklerle konuşmayı ve onlarla arkadaş olmayı Nurten'e yasaklar. Kızın üzerinde sürekli baskı kurar, onu tehdit eder ve ona şiddet uygular. Manfred'i seven Nurten, babasının korkusundan aynı sınıfta oldukları hâlde Manfred ile hiç konuşamaz ve ondan uzaklaşır. Sonraki yıl Manfred okulunu değiştirir. Bu defa da Wolfrang adında, *serseri* biri Nurten'in peşini bırakmaz. Nurten ona ilgi duymadığı hâlde bu durumdan Nurten'in babası olmak üzere birçok kişinin haberi olur. Babası Nurten'i döver. Nurten de eskisi kadar babasından korkmamaya başlar, Alberto ile arkadaş olur. Ailesi ise onu Türkiye'den biri ile zorla evlendirmek ister; bu yüzden Nurten babasına bir mektup yazıp okulu bırakır, ailesini terk edip Alberto'ya kaçır.

2.8. Çocuklarının Eğitimleriyle Yakından İlgilenen Aileler

Fakir Baykurt'un diğer hikâyelerin aksine; "Babamın İşi", "Kapımızda Polis" ve "Video" hikâyelerinde, çocuklarının eğitim konusuyla yakından ilgilenen ya da bu konudaki eksikliklerinin farkında olan ailelerden bahsedilir.

"Video" hikâyesinde Hasibe çocuklarının eğitimi ile yakından ilgilendiği halde kocası Edip'in, eve getirdiği video oynatıcı yüzünden çocukların artık ders çalışmadıklarına dikkat çekilir. Almanca bilmediği hâlde Hasibe, sürekli çocuklarının eğitimi ile ilgilenir. Okula gidip onların durumunu sorar. Hasibe, kendisi okuyamadığı için çocuklarını özellikle okutmak ister. Kocası Edip ise işten gelip kendini sedire atar. Yorgun olduğunu söyleyip çocuklarıyla ilgilenmez. Büyük kızları Fatma, "Gymnasi-

um”dan sonra üniversiteye gitmeye hak kazanmıştır; ama diğer üç çocuğu, babaları eve bir video oynatıcı alıp Türkçe filmler izlediğinden beri ders çalışmayı bırakırlar. Onlar, babalarıyla günde iki film izler. Hasibe, kocasını uyarır; ama kocası filmleri izleyerek çocukların yurt kültürünü öğrendiklerini söyler. Bundan bir netice alamayan Hasibe, bir gün evdeki video oynatıcıyı ve tüm film kasetlerini alıp evin yakınlarındaki su kanalına atar.

“Kapımızda Polis” adlı hikâyenin kahramanı, kendisiyle birlikte çocuklarını da peşlerinden sürükleyip Almanya’ya götürdüğünü ve onların eğitimleri ile yeteri kadar ilgilenmediğini söyleyip kendisini suçlar:

(...)Sizleri sürükleyip getirdik peşimizden! Kader değil ya, kader diyelim, adı batsın! Okullarınızı doğru dürüst okuyamadınız. Ziyen, sebil oldunuz koca bir kuşak. 500.000 çocuk diyorlar şimdi Almanya’da. İçlerinde liseye gidebilen yüzde bir buçuk! Onların da çoğu, mühendis ya da doktor çocuğu! Kör müyüm görmeyecek? Doğru dürüst okutmuyorlar. Not vermiyorlar (....) (135)

Alman öğretmenlerin ve öğrencilerin Türk öğrencilere olan ayırmacı tutumlarının aksine “Babamın İşi” hikâyesinde yaşlı Oma Maria’nın, Gülten’e Almanca öğrenmede yardımcı olduğu için Gülten’in okulda başarılı olmasından bahsedilir. Fakir Baykurt yalnızca Türk öğrencilerin başarısız olduklarına dair hikâyelerin değil; gerekli şartlar sağlanırsa onların başarılı olabileceklerini anlatır. Söz konusu hikâyede Oma Maria, pazara ya da parka giderken Gülten’i de yanında götürür. Sabah akşam onu yanında çağırır, onunla konuşur. Almanca bir cümleyi öğretece kadar ona, defalarca tekrarlatır; böylece Gülten Almanca’yı diğer Türk çocuklarına göre daha iyi öğrenir. Gülten, okulda diğer Türk öğrencileri gibi “hazırlık sınıfında zamanını çarçur etmez”, Almanca’yı daha da geliştirir; böylece sadece Alman öğrencilerin olduğu sınıfa gönderilir. Gülten’in babası da kızının okuması için elinden geleni yapar. Babası, kızını Alman okullarına gönderdiği için Türk arkadaşlarının kendisine yönelik olumsuz eleştirilerini duymazdan gelir.

“Britta” adlı hikâyede ise yukarıdaki üç hikâyenin aksine, ailesi tarafından Kur’an kursuna gönderilen Emine Sümbül’ün, öğleden sonraki derslerine hiç gidemediğinden bahsedilir.

Fakir Baykurt hikâyelerinde, Türk ailelerin çocuklarının yalnızca iyi bir eğitim almaları için değil; onların iyi bir birey olmaları için de çabaladıklarından bahseder. “Küçük Mustafa” hikâyesinde babasıyla birlikte memlekete tatile giden Mustafa’nın, burada dedesiyle birlikte güzel zaman geçirdiğinden bahsedilir. Dedesi Mustafa’yı ormanda gezdirir. Ona, doğaya ve hayata dair tecrübelerini aktarır; böylece torununun Türkiye’yi unutmaması için çabalar. Onu Almanya’nın karmaşık hayatından uzaklaş-

tırmak ister.

2.9. Olumsuzluklara Rağmen Başarılı Olan Öğrenciler

Almanya'daki göçmenlerin çocukları, eşit olmayan eğitim fırsatları ve ayrımcı uygulamalara maruz kaldıkları hâlde yüksek eğitim alıp üst mevkilere yükselmeyi başarmışlardır. Yüksekokula gitmeyi başaran Türkler, Alman arkadaşlarından daha başarılı olurlar. Aralarından; akademisyen, doktor, mühendis, ekonomist gibi birçok alanda nitelikli kişiler çıkar (Keskin, 2011:144-145).

“Hatice'nin Mahkemesi” adlı hikâyede de yaşadıkları tüm olumsuzluklara ve ayrımcılığa rağmen Hatice'nin okulunu başarılı bir şekilde bitirdiğinden bahsedilir. Hatice'nin babası Hamit, ortaokuldan sonra kızını okula göndermeyi düşünmez; ama kızının arkadaşları ve bazı öğretmenleri, ona Hatice'nin Türk öğrenciler arasında “Gymnasium” a kabul edilecek nadir öğrencilerden biri olduğunu söyler. Kızını okula devam etmesi için onu ikna ederler. Hamit, artık kızının eğitimiyle yakından ilgilenmeye başlar. Okul kurulu, başarılı bir öğrenci olmasına rağmen Hatice'yi “Gymnasium” a kabul etmeyince Hamit, okulu mahkemeye verir. Önünde sonunda kızının kaydını yaptırmayı başarır. Hatice, “Gymnasium” u okul birincisi olarak bitirir.

Sonuç

Bireylerin toplumda bir yer edinmeleri, toplumların da yerlerinde saymamaları için eğitim hayati bir öneme sahiptir. Önceden hazırlanan bir program çerçevesinde bireylerin dâhil oldukları formal eğitim kimi zaman yetersiz kalır. Göçmen ailelerin çocuklarının formal bir eğitimde farklı bir din ve kültüre sahip bir toplumda hiç bilmediği bir dille eğitime devam etmek zorunda iken başarılı olmaları çok zordur. Başta ekonomik olmak üzere siyasi, dini ve bireysel nedenlerle Türkiye'den Almanya'ya göç eden ilk kuşağın çocukları; Türk eğitim sisteminden farklı olan Alman eğitim sisteminin katı uygulamaları, Alman öğretmenler ve öğrenciler tarafından dışlanmaları, kendi ailelerinin eğitim konusundaki yetersizlikleri ve ihmalkârlığı gibi nedenlerle başarısız olmuşlardır. Siyasi nedenlerle Almanya'ya göç eden Fakir Baykurt da hikâyelerinde Almanya'daki Türk çocuklarının eğitim hayatlarında yaşadıkları sorunlardan ve onların eğitimde başarısız olmalarının nedenlerinden bahsetmiştir. Bunun yanında bu hikâyelerde gidenlerin; dilden kaynaklı yaşadıkları sorunlar, Türk aile yapısının parçalanması, Almanya'ya uyum sağlamada yaşanan sorunlar, Almanların kendilerine karşı olan olumsuz tutumları gibi eğitimle ilişkili konulardan da bahsedilmiştir. Türkiye'de iken her ne kadar yazar olarak tanınsa da aslında öğretmen olan Fakir Baykurt Almanya'ya gittikten sonra da eğitim uzmanı olarak görev yapmıştır. Hikâyelerinde yer alan öğretmen

hikâye karakterleri de yazarın bir yansıması gibidir.

Fakir Baykurt, eserlerinde Türk çocuklarının başarısız olma nedenlerini aktarırken bir taraftan meselenin Alman eğitim sistemi, Almanların göçmenlere karşı ayırıcı tutumlarını dile getirir; diğer taraftan Türk ailelerinin, kendi çocuklarının daha iyi bir eğitim alması için neler yapmaları gerektiği hakkında onlara uyarılarda bulunur. Bu nedenle bu hikâyeler çoğunlukla okuyucuda estetik bir haz uyandırmaktan ya da edebiyatın kurallarıyla eğitim konusunu işlemekten uzaklaşır. Hikâye karakterleri de temsil edici ve toplumsal yönleriyle ön plana çıkarlar. Bu eserler bu yönüyle çocukların eğitilmesinden çok yetişkinler için yazılmış bir sosyal belge niteliğindedirler. Bu nedenle bu hikâyeler çoğunlukla didaktiktir ve çoğu zaman sanatın dilinden uzak düşerler.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aytaç, G. ve Diğerleri. (1996). *Sürgün Edebiyatı Açık Oturum*. F. Andaç (Haz.). *Sürgün Edebiyatı Edebiyat Sürgünleri* içinde (373-391). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Baykurt, F. (1975). Fakir Baykurt. *Türk Dili Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, S. 286, 127-128.
- _____. (1986). *Duisburg Treni*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____. (1977). Romanımız Ne Durumda?. *Milliyet Sanat*. S.239, 14.
- _____. (1982). *Gece Vardiyası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____. (1986). *Barış Çöreği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____. (1993). *Bizim İnce Kızlar*. Oberhausen: Ortadoğu Yayınları.
- Cengiz, S. (2010). Göç, Kimlik ve Edebiyat. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, ZfWT* Cilt 2, Sayı 3, 185-193.
- Keskin, H. (2011). Türklerin Gölgesinde Almanya Geleceğe Yönelik Uyum Politikası İçin Görüşler. Pazarkaya, Y. (Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Komisyon, (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Perruchoud, R. (Ed. Çev). Litte-ra Çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Kula, O. Bilge. (2012). *Almanya'da Türk Kültürü Çok-Kültürlülük ve Kültürlerarası Eğitim*. A. Keskin (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kuruyazıcı, N. (2001). Almanya’da Oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması. N. Kuruyazıcı-Mahmut Karakuş (Yayıma Haz.). *Gurbeti Vatan Edenler Almanca Yazan Almanyalı Türkler* içinde (3-24). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Migrant Literature. (2014). Migrant literature. (Erişim Tarihi: 03/06/2018) https://en.m.wikipedia.org/wiki/Migrant_literature
- Özbakır, İ. (2000). Almanya Konuk İşçi Edebiyatı’nın Bir Türk Temsilcisi Renan Demirkan’ın ‘Üç Şekerli Demli Çay’ında Kimlik Problemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları IX*, 211-222.
- Özkırmı, Atilla (1983). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi* içinde. (Cilt 5). İstanbul: Cem Yayınları.
- Sakallı, C. (2018). Göçmen Edebiyatı: Ara Dilde Yazmak. *Monograf Edebiyat Eleştiri Dergisi*, S.9, 10-26.
- Suvağcı, İ. (2018). *Almanya’ya Göçün Almanya’daki Türk Yazarların Hikâyelerine Yansımaları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Şahin, B. (2010). *Almanya’daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi (Transnasyonel) Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Tosun N. (2014). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Üçgül, S. (2006). *Rus Göçmen Edebiyatı I*. Ankara: Kapadokya Yayınları.
- Yanardağ, M. Fetih, (2005). *Fakir Baykurt’un Hikâye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yazıcı, H. (2002). *Göç Edebiyatı Doğuyu Batıya Taşıyanlar Ortadoğu Hıristiyan Arap Edebiyatçıların Batıdaki Öncü İsimleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Zengin, E. (2010). Türk-Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.12, 329-349.

Tablo 1. İncelenen Eserler ve Hikâyeler

Eserler	Hikâyeler
Gece Vardiyası	İşçi ile Dişçi
Duisburg Treni	Sarı Saçlı, Takas

Barış Çöreği	Yakantop, Sevgi Yandı, Âdem ile Hakan, Öykü Birincisi, Gitmez Olaydım İzne, Hatice'nin Mahkemesi, Babamın İşi, Kapımızda Polis, Bayram Gezmesi, Yeni Cami, Kaçtım Ne Yapayım?
Bizim İnce Kızlar	Bizim İnce Kızlar, Uyudu, Video, Britta, Küçük Mustafa, Düğün Çağrısı, Akademi, İki Bacı